

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Przemysław Adamczewski

2. Posiadane dyplomy:

- 13.05.2016: dyplom ukończenia kursu *Географические информационные системы в социальных и гуманитарных науках*, Dalekowschodni Uniwersytet Federalny we Władywostoku;
- 15.11.2010: uzyskanie stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, temat pracy doktorskiej: *Problem karabachski w polityce Azerbejdżanu po 1991 roku* (promotor: prof. dr hab. Andrzej Furier), Wydział Historyczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;
- 15.06.2005: uzyskanie stopnia zawodowego magistra, temat pracy magisterskiej: *Czynniki wpływające na rozwój kontaktów polsko-azerbejdżańskich* (promotor: prof. dr Marek Gawęcki), ukończenie studiów na kierunku stosunki międzynarodowe z wynikiem bardzo dobrym, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu:

- od 30.09.2016: Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, stanowisko: adiunkt;
- 1.03.2016 – 30.08.2016: Dalekowschodni Uniwersytet Federalny we Władywostoku, Szkoła Nauk Humanistycznych, Rosja, stanowisko: postdoc.
- 1.04.2013 – 30.09.2015: Instytut Historii i Etnologii im. Iwane Dżawachiszwili, Tbilisi, Gruzja, stanowisko: postdoc.
- 30.09.2011 – 30.03.2013: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Sieradzu, stanowisko: adiunkt;

pełnione funkcje:

1) 14.12.2012 – 30.03.2013 rektor

2) 1.03-2012 – 14.12.2012 prorektor ds. jakości kształcenia

3) 30.09.2011 – 1.03.2012: pełnomocnik rektora ds. jakości kształcenia

4. Osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym.

a) tytuł osiągnięcia naukowego: monografia *Polski mit etnopolityczny i Kaukaz*

b) autor: Przemysław Adamczewski, rok wydania: 2019, nazwa wydawnictwa: Wydawnictwo Instytutu Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, recenzenci wydawniczy: prof. dr

hab. Andrzej Stelmach (Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. dr hab. Wiesław Caban (Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach)

c) cel naukowy pracy i osiągnięte wyniki:

Zajmując się przede wszystkim badaniami regionalnymi (*regional studies*), dążę do tego, aby moja praca była zgodna z propozycjami wysuniętymi przez Immanuela Wallersteina. Ten amerykański socjolog i historyk opowiedział się za zniesieniem tradycyjnych granic między poszczególnymi naukami społecznymi i humanistycznymi w taki sposób, aby to, czym według starego podziału zajmowali się historycy, politologowie, czy socjologowie, odbywało się w obrębie jednej ramy analitycznej¹. Uważam, że tylko takie podejście może rozwinąć nowoczesne studia regionalne, w tym przypadku – kaukazoznawstwo, którego jestem reprezentantem. Jednocześnie, za Janem Sową, nie używam takich terminów jak „interdyscyplinarność”, które, stwarzając pozory postępu metodologicznego, w gruncie rzeczy umacniają istniejący podział na dyscypliny. Nie mogłoby być wszakże „interdyscyplinarności”, gdyby nie istniały przy tym odrębne dyscypliny. W opinii Sowy podział na dyscypliny powstał jedynie jako instytucjonalny artefakt wynikający ze sposobu organizacji przedsięwzięcia, jakim jest nauka, jednak granice dyscyplin nie odzwierciedlają jakichkolwiek obiektywnych podziałów istniejących w świecie. Dla niego już samo odróżnienie nauk społecznych od humanistycznych budzi wątpliwości, bowiem nie może istnieć społeczeństwo bez ludzi a człowiek bez społeczeństwa². Przyjmując argumentację Sowy, sytuuję swoją pracę w ramach badań postdyscyplinarnych.

Monografia *Polski mit etnopolityczny i Kaukaz* jest pracą z pogranicza politologii i historii. Znajduje się w niej również dużo kulturoznawstwa, a także elementy socjologii i etnologii. Przedmiotem mojego zainteresowania jest współczesność, a dokładniej współczesne kwestie politologiczno-kulturowe związane z polskim społeczeństwem zgodnie z podejściem Alexandra Wendta, który traktuje politykę (praktykę polityczną) jako jeden z wytworów kultury. W mojej pracy polityka i kultura stanowią horyzont prezentowanych analiz, jednak są w niej również odniesienia do historii. Spowodowane jest to tym, że dążę do ukazania historycznych uwarunkowań obecnego stanu rzeczy, starając się jednocześnie uniknąć płytkiego historycyzmu, który nie uwzględnia przeszłości dalej niż ostatnich kilka

¹ I. Wallerstein, *Analiza systemów-światów*, Warszawa 2007, s. 35-39.

² J. Sowa, *Fantomowe ciało króla. Peryferyjne zmagania z nowoczesną formą*, Kraków 2011, s. 30.

dziesięcioleci³. Z tego też powodu opisałem wydarzenia z XIX w., które spowodowały objęcie Kaukazu polskim mitem etnopolitycznym, zaś powstanie niektórych aspektów tego mitu, przede wszystkim obrazu Rosji jako historycznego wroga, odniosłem do zjawisk sięgających swoimi korzeniami średniowiecza. Postępowanie to było wynikiem wyjścia od przekonania, że upadek Rzeczypospolitej i cały wiek XIX był kluczowy dla ukształtowania się polskiej tożsamości narodowej⁴. Jak stwierdził Janusz Tazbir, wówczas powstał i upowszechnił się nowy obraz przeszłości, pod którym wpływem pozostaje do czasów współczesnych większość Polaków, włączając w to i naukowców⁵. Wraz ze współczesną polską tożsamością ukształtował się ostatecznie polski mit etnopolityczny, którego częścią składową jest wyobrażenie o Rosji jako „historycznym wrogu”. Swoje analizy starałem się doprowadzić do czasów najbardziej współczesnych dlatego, aby ukazać, w jaki sposób mit etnopolityczny przejawia się w wydarzeniach i zjawiskach, których świadkami jesteśmy obecnie, np. w realizacji polskiej polityki zagranicznej czy stosunku Polaków do migrantów z Czeczenii.

Przedmiotem moich analiz jest polski mit etnopolityczny w zakresie, w jakim wpływa on na postrzeganie przez Polaków Kaukazu. Problem badawczy oscyluje wokół pytania, w jaki sposób mit etnopolityczny wpływa na percepcję otaczającego nas świata, a także zjawisk i wydarzeń historycznych. Prezentowane dociekania stanowią studium przypadku powyższego zagadnienia, bowiem dotyczą wyłącznie jednego narodu⁶ (Polaków) i jednego regionu świata (Kaukazu). Moje badania mają odpowiedzieć na rząd pytań badawczych, z których najważniejsze brzmią: W jaki sposób i w jakich warunkach Kaukaz został objęty polskim mitem etnopolitycznym? W jaki sposób mit etnopolityczny oddziałuje na prezentacje procesów i zjawisk zachodzących na Kaukazie w pracach polskich naukowców, dziennikarzy i publicystów? W jaki sposób mit etnopolityczny wpływa na założenia polityki zagranicznej Polski? W jaki sposób mit etnopolityczny kształtuje stosunek polskiego społeczeństwa do mieszkańców Kaukazu?

Hipotezą badawczą jest założenie, że im silniejsze oddziaływanie polskiego mitu etnopolitycznego, przede wszystkim jego istotnej części – wyobrażenia o Rosji jako „historycznym wrogu”, tym wyraźniejsza jest tendencja do traktowania procesów

³ Tamże, s. 47.

⁴ Tamże, s. 230; A. Leder, *Prześlona rewolucja. Ćwiczenia z logiki historycznej*, Warszawa 2013, s. 15.

⁵ J. Tazbir, *Polskie przedmurze chrześcijańskiej Europy. Mity a rzeczywistość*, Warszawa 1987, s. 108.

⁶ Istotnym jest przy tym fakt, że Polacy tworzą naród z bezwzględną dominacją jednej kultury etnicznej.

zachodzących na Kaukazie przez pryzmat interesów narodowych Polski, które są stanowione kulturowo.

Kluczowe dla moich analiz było przeprowadzenie badań jakościowych, co wynikało z chęci znalezienia odpowiedzi na pytanie, dlaczego osoby „(re)konstruujące obraz przeszłości” (a więc naukowcy, przede wszystkim historycy i politolodzy, dziennikarze, a także politycy)⁷ traktują wszelkie ruchy zbrojne na Kaukazie wymierzone w Rosję jako „naszą przemoc” i z tego powodu prezentują je przez pryzmat swoich ideologiczno-światopoglądowych wartości. Dużą uwagę położyłem przy tym na analizę prac naukowców, w których dostrzegłem zjawisko podporządkowania narracji o przeszłości funkcjom światopoglądowo-ideologicznym, przy jednoczesnej marginalizacji funkcji poznawczej, a także wykazanie, że słabość badań kaukazoznawczych w Polsce wpływa na wzmocnienie postrzegania Kaukazu przez pryzmat mitu etnopolitycznego. Jednym z ważniejszych celów pracy było wyeksplikowanie, dlaczego Kaukaz w XIX w. wpisany został w narrację o polskiej katastrofie narodowej, związanej z działalnością „historycznego wroga” – Rosji, przeciwko któremu Polacy toczą długotrwałą walkę w celu odnowienia swojej ojczyzny. Kiedy już do tego doszło, to równie ważnym celem stała się obrona ojczyzny, a więc chęć zapewnienia poczucia bezpieczeństwa (obserwowalne jest to w Polsce po zmianach politycznych z przełomu lat 80. i 90. XX w.), co również jest stanowione kulturowo. W pracy wyjaśniam dlaczego spowodowało to powstanie wyobrażenia o współpracy polsko-kaukaskiej, zwłaszcza przez pryzmat działań zbrojnych wymierzonych we wspólnego wroga i doszło do rozszerzenia, w ramach polskiego mitu etnopolitycznego, na mieszkańców Kaukazu polskiego obowiązku patriotycznego występowania przeciwko Rosji.

Wśród zastosowanych przeze mnie metod, najważniejszą rolę odegrały cztery, które autorzy *Metodologii badań politologicznych* uważają za ważne dla politologii. Metodą źródłową posłużyłem się przy badaniu dokumentów państwowych i politycznych, sporządzonych głównie przez partie polityczne, ruchy społeczne z ambicjami politycznymi, czy obozy dziewiętnastowiecznej polskiej emigracji, przede wszystkim przez Hotel Lambert. Z kolei dzięki metodzie etnograficznej mogłem uchwycić przejawy kultury, a więc i występowanie mitu etnopolitycznego, w obrębie badanej grupy za pomocą analizy tekstów

⁷ Zgodnie z poglądami Wiktora Sznirelmana ludzie zajmujący się „(re)konstruowaniem obrazów przeszłości” są determinowani przez „kulturę i rzeczywistość społeczno-polityczną”, w której się znaleźli i związanych z nią interesami, natomiast poprzez interpretację przeszłości w określony sposób mogą proponować projekty na przyszłość. Jak podkreślił antropolog taka działalność pozwala np. politykom uzasadniać realizację swoich koncepcji specyfiką „ducha narodowego” czy „prawidłowościami historii”. Patrz: В. Шнирельман, *Ценность прошлого: этноцентристские исторические мифы, идентичность и этнополитика*, „Collegium” 2005, nr 19, s. 161.

dotyczących Kaukazu. Kluczowymi dla moich badań były zaś bliskie sobie i wzajemnie się uzupełniające metoda jakościowa analizy treści i metoda analizy narracji. Pierwsza była przydatna przy eksplikacji przekazów poprzez ukazanie na sieci pojęć i znaczenie słów wykorzystywanych zarówno w tekstach pisanych, jak i mówionych. Wykorzystałem ją w badaniu zjawisk i procesów występujących w różnorodnych aktach komunikacyjnych, a więc podstawowym dla mnie materiale badawczym – w artykułach publicystycznych, opracowaniach autorstwa naukowców, piosenkach, wywiadach, wystąpieniach polityków, czy wpisach dokonywanych na forach internetowych. Analizy narracji użyłem z kolei do najważniejszych przypadków wymienionych przez autorów *Metodologii badań politologicznych*, a więc do wydobycia i uzasadnienia potencjału perswazyjnego analizowanego komunikatu; wykazania ideologicznego charakteru wypowiedzi; zidentyfikowania i opisanego tożsamości podmiotu tekstu, a także tego, o którym jest mowa w tekście; zanalizowania wizerunku aktora politycznego⁸. Zanalizowałem w swojej pracy ten aspekt narracji, który świadczy o występowaniu w nim mitu etnopolitycznego. Jednostką prowadzonej analizy najczęściej były sądy i opinie, bowiem to w nich najwyraźniej przejawia się jego obecność. Przeważnie były to większe całości narracyjne, ale niekiedy także pojedyncze zdania.

Książka składa się ze wstępu, trzech części i zakończenia. We wstępie skupiłem się przede wszystkim na wyjaśnieniu przedmiotu badań, a także tego, w jaki sposób na przestrzeni wieków w polskim społeczeństwie ukształtowało się wyobrażenie o Rosji jako „historycznym wrogu”. Oprócz tego przedstawiłem kilka pobocznych zagadnień jak rozwój badań kaukazoznawczych w Polsce, których słabość sprzyja oddziaływaniu mitu politycznego na wyobrażenie o Kaukazie, czy rozważania na temat związków mitów z nauką.

W części I zaprezentowałem przyczyny objęcia Kaukazu przez polski mit etnopolityczny. Część ta składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym zanalizowałem rolę, którą odgrywały ludy kaukaskie w wyobrażeniach o etnogenezie Polaków i powstaniu państwa polskiego. Zwolennikiem takich poglądów był m.in. Adam Mickiewicz, który spośród historiografów najbardziej rozbudował koncepcję o wpływie ludności przybyłej z Kaukazu na ukształtowanie się Polaków. Wobec faktu, że Kaukaz został objęty polskim mitem etnopolitycznym w XIX w. to właśnie temu stuleciu poświęciłem dwa kolejne rozdziały. Pierwszy z nich dotyczy kreacji obrazu tego regionu przez autorów (dziennikarzy, poetów, autorów wspomnień), którzy publikowali swoje prace zarówno w państwach Europy

⁸ R. Bäcker, L. Czechowska, G. Gadomska i inni, *Metodologia badań politologicznych*, Warszawa 2016, s. 189.

Zachodniej, gdzie przebywali na emigracji, jak i w państwach zaborczych – Rosji, Prusach i Austro-Węgrzech. Istotnym było przy tym zastosowanie podziału na autorów, którzy nigdy na Kaukazie nie byli i autorów, którzy się tam znaleźli. Ważnym czynnikiem dla specyficznego ukształtowania się obrazu Kaukazu wśród Polaków były plany dziwiętnastowiecznej emigracji, przede wszystkim skupionej wokół Adam Czartoryskiego, dotyczące zorganizowania polsko-kaukaskiego wystąpienia zbrojnego przeciwko Rosji. Stało się to jednym z głównych powodów wykreowania poglądu o istnieniu braterstwa broni między Polakami i ludami kaukaskimi, którzy mieli być gnębieni przez tego samego wroga – Rosję. O tym traktuje rozdział czwarty. W rozdziale piątym zaprezentowałem okres Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, w której nastąpiło ugruntowanie wyobrażenia o polsko-kaukaskim braterstwie, aczkolwiek mającym być wymierzonym nie przeciwko Rosji, lecz „reakcyjnemu ustrojowi” – caratowi. Drugim istotnym wątkiem, który podjąłem w rozdziale było zanalizowanie wpływu propagandy komunistycznej na współczesne prezentowanie Kaukazu. W ostatnim rozdziale części I podjąłem się analizy wpływu mitu etnopolitycznego na politykę zagraniczną niepodległej Polski. Dotyczy to dwóch okresów – okresu międzywojennego i polityki zagranicznej Polski po przemianach politycznych z przełomu lat 80. i 90. XX. Takie postępowanie było spowodowane tym, że założenia wypracowane w II Rzeczypospolitej stały się podstawą polityki III Rzeczypospolitej – neoprometeizmu.

Drugą część książki poświęciłem omówieniu zjawiska wpływu mitu etnopolitycznego, a po części także i słabości badań kaukazoznawczych, na przedstawianie przez polskich autorów dziejów Kaukazu i sposób tłumaczenia zachodzących tam procesów, głównie politycznych. Część ta składa się z siedmiu rozdziałów. Pierwszy dotyczy zabiegu przesuwania przez autorów początków nawiązania kontaktów przez Polskę z Kaukazem na okres wcześniejszy niż pozwalają na to źródła, w taki sposób, aby sięgały one początków państwa polskiego. W drugim rozdziale analizuję polską martyrologię w odniesieniu do Kaukazu. W kontekście regionu dotyczy ona przede wszystkim zawiązania liczby zesłańców, którzy się tam znaleźli, a także rozciągnięcia w czasie okresu zsyłek. W kolejnym rozdziale podjąłem się analizy ważnej części składowych polskiego mitu etnopolitycznego w kontekście wyobrażenia o braterskiej walce polsko-kaukaskiej ze wspólnym wrogiem – Rosją, mianowicie poglądów o jakiejś znaczącej liczbie Polaków, którzy mieli znaleźć się w armii imama Szamila. Poglądy takie, mimo braku wiarygodnych źródeł historycznych, są zakorzenione w polskim społeczeństwie. W rozdziale czwartym zaprezentowałem natomiast dobrze udokumentowaną materiałami kwestię Polaków służących w armii rosyjskiej

podbijającej Kaukaz. Skoncentrowałem się na trzech tematach – dezercjach i stosunku Polaków do miejscowej ludności, postawy Polaków wobec tożsamości polskiej, a także na wyobrażeniu o „cywilizowaniu” przez Polaków Kaukazu. W rozdziale piątym skupiłem się na zabiegu autorów, którzy za cenę obniżenia poziomu swoich prac starają się budować wyobrażenie o jedności Kaukazu jako homogenicznego obszaru solidarnie sprzeciwiającemu się początkowo rosyjskiemu, a następnie bolszewickiemu podbojowi. W szóstym rozdziale zająłem się zjawiskiem tworzenia paralel między dziejami Polski i Kaukazu, opierających się na motywie „wspólnej niedoli” związanej z rosyjskim zagrożeniem. Działanie to ma na celu wzmocnienie wyobrażenia o braterstwie między regionami mającymi być zagrożonymi przez Rosję. Z kolei w rozdziale siódmym zanalizowałem zjawisko tłumaczenia przez polskich autorów różnych „nieszczeń” na Kaukazie poprzez zastosowanie *argumentum ad Rossicum* i jego wariacji (*argumentum ad Stalinum*, *argumentum ad Putinum*, *argumentum ad bolsevicum/communismum*). Również je wiąże z silnie zakorzenionym w polskim społeczeństwie wyobrażeniem Rosji jako „historycznego wroga”. Poprzez zastosowanie bowiem argumentów typu *argumentum ad Rossicum* niczego (zazwyczaj) nie można wytłumaczyć. Jednakże nie to jest, moim zdaniem, celem autorów używających takich argumentów, lecz wzbudzenie wśród czytelników negatywnych odczuć w stosunku do Rosji.

Część III dotyczy współczesnych przejawów wpływu mitu etnopolitycznego na działania polityczno-społeczne i narrację o Kaukazie i także składa się z siedmiu rozdziałów. Pierwszy rozdział poświęciłem zjawisku zaliczania do grupy „agentów Rosji” wszelkich osób, których postępowania nie odpowiada wyznawanym przez danego autora wartościom, co skutkuje tym, że nie jest on w stanie przedstawić taką osobę w pozytywnym kontekście czytelnikowi. Podobnie rzecz ma się z wydarzeniami – jeżeli mogą one wyzwać negatywny odbiór społeczny, ich sprawstwo przypisuje się Rosjanom niezależnie od posiadanych dowodów i świadectw. W rozdziale drugim zanalizowałem determinowany mitem etnopolitycznym sposób przedstawiania w Polsce konfliktu czeczeńsko-rosyjskiego, który miał fazę zbrojną w latach 90. XX w. Rozdział trzeci dotyczy reakcji władz Polski, władz samorządowych, polskich polityków i społeczeństwa na wojnę czeczeńsko-rosyjską. Rozdział czwarty poświęciłem stosunkowi polskich autorów i polityków do różnych grup walczących o utworzenie własnego niepodległego państwa, których przeciwnikiem nie jest Rosja, np. Abchazów, Kurdów czy Basków. Zagadnienie to przedstawiłem na tle wcześniejszych rozdziałów, w których omówiłem stosunek Polaków do idei niepodległej Czeczenii, a także wyobrażenia o „historycznym wrogu” Polski, której celem jest ograniczenie jego wpływów

na arenie międzynarodowej. W kolejnym rozdziale zająłem się analizą tekstów znajdujących się pod wpływem mitu etnopolitycznego, które zostały opublikowane w kontekście organizacji przez Rosję zimowych igrzysk olimpijskich w Soczi w 2014 r. Prezentowano w nich zazwyczaj gospodarza zawodów poprzez ukazanie cierpienia Adygowów związanego z rosyjskimi podbojami w XIX w. W rozdziale szóstym skupiłem się na zanalizowaniu zmieniającego się stosunku Polaków do Czeczenów. O ile bowiem w latach 90. XX w. Czeczeni cieszyli się powszechną sympatią w Polsce, o tyle na początku XXI w. zostali jednym z najmniej lubianych grup. Zjawisko to powiązałem z charakterystycznym przejawem polskiego mitu narodowego w odniesieniu do Kaukazu – region ten jest w Polsce postrzegany przede wszystkim jako ewentualny sojusznik przeciwko „historycznemu wrogowi”. Kiedy natomiast zanika motyw walki z Rosją, jednocześnie zanika polskie poczucie jedności z Kaukazem. W ostatnim rozdziale książki zaprezentowałem narrację polskich eurazjatów odnośnie do Kaukazu. Ruch eurazjatycki jest w Polsce zjawiskiem marginalnym, ale jest on dla moich badań interesujący z tego względu, że jego członkowie mają silne wyobrażenie o jedności Słowiańszczyzny pod przewodnictwem Rosji, której to mają zagrażać kraje Zachodu, przede wszystkim Stany Zjednoczone. Z tego też powodu eurazjaci propagują braterstwo polsko-rosyjskie skierowane przeciwko „zachodnim wartościom”, których symbolami stała się Unia Europejska i NATO. W konsekwencji stosunek eurazjatów do Kaukazu determinowany jest ich prorosyjskimi sympatiami.

W zakończeniu podsumowałem swoje badania nad polskim mitem etnopolitycznym, który przyczynił się do powstania wyobrażenia o Polakach, którzy w jakiś wyjątkowy sposób mieli zasłużyć się ludom kaukaskim, wspomagając ich walkę przeciwko Rosji. Z drugiej strony zapomnieniu ulega/uległa pamięć o Polakach podbijających Kaukaz i będących częścią systemu, który prowadził jego rusyfikację. Było to spowodowane tym, że ta druga grupa nie pasowała do współczesnego wzorca narodowego, owej narracji o mitologicznej walce, ukształtowanej przez polski mit etnopolityczny, zgodnie z którym Polak zwalcza od wieków Rosję – „azjatycką barbarię” ze Wschodu.

d) Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

Starając się prowadzić komplementarne badania kaukazoznawcze można wymienić ich dwa główne wymiary, którymi zajmuję się od czasu uzyskania stopnia naukowego doktora. Pierwszy dotyczy kwestii tożsamości etnicznych, narodowych i państwowych na Kaukazie w procesach transformacji poradzieckiej. Drugi związany jest z historią Polaków w

tym regionie, wyobrażeniami dotyczącymi Kaukazu funkcjonującymi w polskiej świadomości historyczno-politycznej oraz debacie publicznej, a także kontaktami polsko-kaukaskimi.

Największym dziełem dotyczącego pierwszego wymiaru moich badań stanowi monografia, która stał się podstawą przyznania mi stopnia naukowego doktora – *Problem karabachski w polityce niepodległego Azerbejdżanu*. Jej celem było ustalenie znaczenia Górskiego Karabachu dla polityki władz Azerbejdżanu oraz ich poglądu na kwestię rozwiązania sporu przez możliwość zawarcia kompromisu z Ormianami, zamieszkującymi zarówno były Górskokarabachski Obwód Autonomiczny (GKOA), jak i Armenię. Istotne były również dociekania o możliwości użycia sił zbrojnych przez rząd w Baku. Nie mniej ważną kwestią było ukazanie wpływu konfliktu karabachskiego na sytuację geopolityczną Azerbejdżanu oraz wyjaśnienie przyczyn, które leżą u podstaw określonego spojrzenia na Górski Karabach azerbejdżańskich ośrodków decyzyjnych. Przeprowadzone badania ukazały także kluczowe dla państwa konsekwencje konfliktu, np. jego wpływ na sytuację polityczną w kraju. W książce zaprezentowałem również wyniki moich badań dotyczące kontekstu prawnego związanego z azerbejdżańsko-ormiańskim konfliktem o Górski Karabach i z tej perspektywy zająłem się m.in. zbadaniem tezy o prawomocnej drodze wystąpienia GKOA ze składu Azerbejdżańskiej SRR i w konsekwencji proklamowania niepodległej Republiki Górskiego Karabachu.

Oprócz pracy doktorskiej tematykę bezpieczeństwa na Kaukazie podnosiłem także w artykułach naukowych, które dotyczyły przede wszystkim dwóch krajów – Azerbejdżanu i Armenii. Zająłem się w nich głównie analizą różnych aspektów konfliktu karabachskiego, ale również np. stosunku do NATO czy Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym⁹. Moje zainteresowania badawcze dotyczą również zagadnień prawno-politycznych. Ich przejawem był m.in. artykuł, w którym zająłem zanalizowaniem założeń reformy konstytucyjnej w Azerbejdżanie przeprowadzonej w 2009 r. Jej głównym skutkiem jest możliwość dożywotniego sprawowania urzędu przez obecnego prezydenta – İlhama

⁹ P. Adamczewski, *Perspektywa rozwiązania problemu karabachskiego i jego geopolityczne aspekty*, [w:] *Konflikty na Kaukazie Południowym*, red. P. Adamczewski, Poznań 2010, s. 207–239; P. Adamczewski, *Próby zastosowania wariantu cypryjskiego dla rozwiązania konfliktu karabachskiego*, [w:] *Wymiary bezpieczeństwa na progu XXI wieku. Między teorią a praktyką*, red. A. Zaremba i B. Zapała, Toruń 2010, s. 261–273; P. Adamczewski, *Polityka bezpieczeństwa Armenii – między NATO a Organizacją Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2010, nr 181A, s. 7–16; P. Adamczewski, *NATO w koncepcji bezpieczeństwa Azerbejdżanu*, [w:] *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa*, red. M. Pietraś i J. Olchowski, Lublin 2011, s. 403–419; П. Адамчевски, „Столкновение цивилизаций” в контексте Карабахского конфликта, [w:] *Вопросы безопасности России и постсоветского пространства: история и современность. Сборник статей*, red. М. Крысин, Т. Гуляева, Пенза 2015, s. 3–14.

Alijewa¹⁰. Jeden z tekstów poświęciłem zaś problemom metodologicznym, z którymi musi zmierzyć się badacz chcący zajmować się elitami dagestańskimi¹¹. Tematycznie był z nim powiązany artykuł, w którym zaprezentowałem rezultaty swoich badań nad przywództwem politycznym na poradzieckim obszarze o nieustalonym statusie, co zrobiłem na przykładzie Górskiego Karabachu¹². Podjąłem się także zanalizowania zasadności jednego z głównych argumentów strony ormiańskiej na potwierdzenie legalności odłączenia się Górskiego Karabachu od Azerbejdżanu/Azerbejdżańskiej SRR, a mianowicie tego, że odłączenie odbyło się zgodnie z ówczesnie obowiązującym prawem radzieckim. Rezultaty moich dociekań pokazują jednak, że nie ma to tego podstaw¹³. Dwa swoje artykuły poświęciłem tematyce geopolitycznej. Jeden z nich dotyczył geopolitycznego znaczenia Azerbejdżanu¹⁴, zaś w drugim zająłem się położeniem geograficznym Abchazji i wypływającymi z niego konsekwencjami politycznymi¹⁵. Dwie moje prace dotyczą z kolei stosunków międzynarodowych. W pierwszym z nich zanalizowałem politykę zagraniczną Polski w stosunku do trzech krajów zakaukaskich – Armenii, Azerbejdżanu i Gruzji – ukazując najważniejsze sfery współpracy¹⁶. W drugim zaprezentowałem przyczyny i konsekwencje demarkacji i delimitacji granicy między Rosją i Azerbejdżanem, co nastąpiło wskutek umowy podpisanej pomiędzy oboma krajami w 2010 r.¹⁷

W jednym z artykułów zająłem się analizą treści prezentowanych na wystawie w muzeum udyńskim w Zinobiani (Gruzja). Było to powiązane z badaniem pamięci historycznej członków autochtonicznej i małolicznej grupy etnicznej zamieszkującej Kaukaz¹⁸.

¹⁰ P. Adamczewski, *Referendum w sprawie zmiany konstytucji Azerbejdżanu*, [w:] *Wartości azjatyckie. Polityka i prawa człowieka*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2010, s. 206–218.

¹¹ P. Adamczewski, *Badania elit Dagestanu – problemy i kontrowersje*, [w:] *Kaukaz Północny: elity, reżimy, etnopolityka, bezpieczeństwo*, red. T. Bodio, Warszawa 2014, s. 115–133.

¹² P. Adamczewski, *Przywództwo polityczne na poradzieckim obszarze o nieustalonym statusie. Casus Górskiego Karabachu*, [w:] *Kaukaz: mechanizmy legitymizacji i funkcjonowania elit politycznych*, red. T. Bodio, Warszawa 2012, s. 163–193.

¹³ P. Adamczewski, *Legitimacy of the Establishment of „The Nagorno-Karabakh Republic” in Compliance with Soviet Legislation*, „The Caucasus & Globalization” 2012, nr 6, s. 39–48.

¹⁴ P. Adamczewski, *Geopolityczne znaczenie Azerbejdżanu*, [w:] *Strategie w polityce azjatyckiej. Rozważania o aspiracjach i możliwościach współczesnej Azji*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2011, s. 117–141.

¹⁵ P. Adamczewski, *Determinanty geograficzne wpływające na sytuację międzynarodową Abchazji*, [w:] *Przestrzeń i polityka. Czynniki geograficzne w badaniach politologicznych*, red. L. Sykulski, Częstochowa 2013, s. 145–175.

¹⁶ P. Adamczewski, *Kaukaz Południowy w polskiej polityce zagranicznej*, [w:] *Polityka zagraniczna III RP. 20 lat po przełomie*, t. 2, red. L. Czechowska i M. Bierowiec, Toruń 2011, s. 255–275.

¹⁷ P. Adamczewski, *Delimitacja i demarkacja rosyjsko-azerbejdżańskiej granicy lądowej*, [w:] *Procesy integracyjne i dezintegracyjne na obszarze poradzieckim. Próba bilansu*, red. T. Ambroziak, A. Czwołka, Sz. Gajewski, M. Nowak-Paralusz, Toruń 2015, s. 147–164.

¹⁸ П. Адамчевски, *Удинский музей в Зинобиани (Грузия)*, [w:] *Народы Кавказа: музейные коллекции, исследования объектов и явлений традиционной и современной культуры*, red. Ю. Карпов, Санкт-Петербург 2015, s. 256–265.

Tematykę etniczną w kontekście Gruzji podjąłem również w kolejnej pracy, w której skoncentrowałem się na zaprezentowanie sytuacji mniejszości etnicznych i narodowych w tym kraju, przede wszystkim w kontekście szkolnictwa¹⁹. W innym zaprezentowałem zaś rezultaty swoich badań nad czynnikami polityczno-ekonomiczno-społecznymi wpływającymi na rozwój turystyki w górskiej części Dagestanu i północnej Gruzji²⁰.

Jestem ponadto autorem recenzji dwóch książek Timirlana Ajtberowa, jednego z najbardziej znanych historyków dagestańskich zajmujących się historią Awarów, – *Надир-шах Афшар и дагестанцы в 1741 году*²¹ i *К истории аварцев Терско-Сулакского междуречья*²². Pierwsza z nich dotyczy nieudanej wyprawy szacha Persji na Dagestan, natomiast druga stanowi głos awarski w sporach awarsko-kumycko-czeczeńskich dotyczących przeszłości regionu międzyrzecza terecko-sułackiego i kwestii grup etnicznych, jakie miały zamieszkiwać jego obszar w minionych wiekach.

Obecnie pracuję monografią, która będzie poświęcona polityce kształtowania tożsamości państwowej wśród swoich obywateli prowadzonej przez władze Azerbejdżanu.

Ważny wymiar moich badań dotyczy również historii Polaków na Kaukazie i wyobrażenia o tym regionie w polskiej świadomości historyczno-politycznej. Z tego powodu zająłem się m.in. opracowaniem i opatrzeniem komentarzami wspomnień dwójki Polaków, którzy znaleźli się w tym regionie w poł. XIX w. w rezultacie zesłania do karnej służby w oddziałach carskich – *Kaukaz. Wspomnienia z dwunastoletniej niewoli* Mateusza Gralewskiego oraz *Pamiętnik mojej żołnierki na Kaukazie i niewoli u Szamila. Od 1844 do 1854* Karola Kalinowskiego (zostały one po raz pierwszy opublikowane w II poł. XIX w.). Mój wybór tych pozycji był spowodowany dwoma czynnikami. Uważam je za jedne z najbardziej interesujących dziewiętnastowiecznych opisów stosunków społeczno-kulturowych na Kaukazie sporządzonych przez Polaków. Po drugie, obie prace są niekiedy nadinterpretowane i przeinaczane w taki sposób, aby uwiarygadniały ideologiczne przesłanie autora, który się na nie powołuje w celu potwierdzenia swoich z góry przyjętych tez. Obecnie

¹⁹ P. Adamczewski, *Wielokulturowość Gruzji. Zarys sytuacji mniejszości etnicznych ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa*, [w:] *Przyszłość wielokulturowości w Polsce? Nowe wyzwania dla antropologii kulturowej i etnologii*, red. D. Angutek, Wrocław 2016, s. 117-141.

²⁰ П. Адамчевски, *Сравнение туристических условий в горных районах Дагестана и северной Грузии*, [w:] *Проблемы устойчивого развития горных районов Северного Кавказа в условиях глобальных изменений: исследования и практика*, red. У. Гайрабеков, Грозный 2014, s. 358–375.

²¹ Recenzja ukazała się w dwóch czasopismach – polskojęzycznym i anglojęzycznym. Zob. P. Adamczewski, recenzja: Тимирлан Айтберов, *Надир-шах Афшар и дагестанцы в 1741 году*, Махачкала 2011, „Przegląd Orientalistyczny” 2013, nr 3–4, s. 222–224 oraz P. Adamczewski, recenzja: Timirlan Aytberov, *Nadir Šax Afšar i dagestancy v 1741 godu*, Makhachkala 2011, „Iran and the Caucasus” 2014, nr 18, z. 1, s. 97–98.

²² P. Adamczewski, recenzja: Timirlan Aytberov, *К истории аварцев Терско-Сулакского междуречья*, Makhachkala 2015, „Iran and the Caucasus” 2018, nr 22, z. 1, s. 114–117.

zaś opracowuję wspomnienia Izmael-beka Pietrucin-Pietruszewskiego, jedyne go znanego Polaka, który w latach 1917-1919 walczył zbrojnie po stronie ludów północnokaukaskich. Praca ta nigdy dotychczas nie została wydana w całości (niektóre ustępy w „Mówią Wieki” w latach 90. XX. opublikował prof. Jerzy Kochanowski) a jest przechowywana w formie maszynopisu w Centralnych Archiwum Wojskowym.

O kilku wątkach podjętych przez Kalinowskiego i Gralewskiego napisałem także artykuły. Dwa dotyczyły pierwszego z wymienionych zesłańców. W jednym przedstawiłem jego spostrzeżenia na temat ludów dagestańskich (Lezginów i Andiów), które pozostawały w latach 40. XIX w. poza kontrolą carskiej administracji²³, zaś w drugim przeprowadziłem analizę wspomnień Kalinowskiego pod kątem wykorzystania ich jako źródło do badania dziejów rosyjskiego podboju Kaukazu²⁴. Jedną z prac poświęciłem natomiast bitwie o aul Sałtę w 1847 r., będącą jedną z największych i najdłuższych bitew pomiędzy siłami rosyjskimi a siłami niepodległych górali dowodzonych przez imama Szamila, którą przedstawił jej uczestnik – Mateusz Gralewski²⁵. Pośrednio wspomnień Kalinowskiego i Gralewskiego dotyczy moja najbardziej wartościowa recenzja. Zająłem się w niej analizą i omówieniem komentarzy sporządzonych przez różne zespoły badawcze do prac obu zesłańców²⁶.

W innym artykule zaprezentowałem sposób przedstawienia przez Jana Potockiego ludów nachskich, przede wszystkim Inguszy, w dzienniku sporządzonym w czasie wyjazdu na Kaukaz w latach 1797-1798²⁷. Kwerenda archiwalna stała się natomiast podstawą artykułu, w którym przybliżyłem czytelnikom swoje ustalenia odnośnie do legatu na rzecz Kasy im. Józefa Mianowskiego uczynionego przez Witolda Zglenickiego. Jest on najbardziej znanym polskim geologiem pracującym na Kaukazie, który dorobił się majątku pracując pod koniec XIX w. dla przemysłu naftowego w guberni bakijskiej²⁸. O podobnej tematyce traktuje praca,

²³ П. Адамчевски, *Анди́йцы, аварцы и лезгины в воспоминаниях Кароля Калиновского*, "Вестник Института истории, археологии и этнографии" 2015, nr 44, s. 61-68.

²⁴ P. Adamczewski, *Wspomnienia Karola Kalinowskiego jako źródło do poznania rosyjskiego podboju Kaukazu*, [w:] K. Kalinowski, *Pamiętnik mojej żołnierki na Kaukazie i niewoli u Szamila. Od 1844 do 1854*, Warszawa 2017, s. 5-51.

²⁵ П. Адамчевски, *Взятия Салты в свете воспоминаний Матеуша Гралевского*, [w:] *Роль личности в становлении и развитии российско-кавказских отношений*, red. Ш. Гапуров, Грозный 2015, s. 126-136.

²⁶ P. Adamczewski, *Kilka uwag do przypisów i komentarzy w opracowaniach księżek Mateusza Gralewskiego Kaukaz. wspomnienia z dwunastoletniej niewoli i Karola Kalinowskiego Pamiętnik mojej żołnierki na Kaukazie i niewoli u Szamila. Od roku 1844 do 1854*, „Przegląd Orientalistyczny” 2015, nr 3-4, s. 281-290.

²⁷ П. Адамчевски, *Нахские народы в дневнике Яна Потоцкого, написанного во время его поездки на Кавказ 1797-1798 гг.*, [w:] *Материалы международной практической конференции «Актуальные проблемы кавказоведения в XXI веке»*, Назрань 2015, s. 8-11.

²⁸ P. Adamczewski, *Zapis testamentowy Witolda Zglenickiego dla Kasy im. Józefa Mianowskiego*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2013, nr XLVIII, s. 183-205. Nieznacznie zmieniona wersja

w którym omówiłem wkład Polaków w rozwój przemysłu naftowego na Półwyspie Apszerońskim. Skupiłem się przy tym głównie na dwóch osobach – na wspomnianym już Zglenickim i Pawle Potockim, który przez wiele lat kierował zasypywaniem Zatoki Bibi-Ejbat²⁹. Jedną z prac poświęciłem związkom Wassan-Gireja Dżabagiego, przewodniczącego parlamentu Republiki Górskiej w 1918-1919, z Polską³⁰. Jej podstawę stanowiły wspomnienia jego córki oraz wnuka, który do czasów współczesnych mieszka w Braniewie.

Dzięki trzykrotnemu przyznaniu przez Polską Akademię Umiejętności stypendium Fundacji Lanckorońskich z Brzezia, mogłem zająć się opracowaniem dokumentów dotyczących Kaukazu, przechowywanych w polskich archiwach w Londynie – Studium Polski Podziemnej, Instytucie Józefa Piłsudskiego i Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego. Ze względu na specyfikę ich zbiorów, moje zainteresowanie skoncentrowało się na materiałach związanych z działalnością ruchu prometejskiego, a także ze służbą osób pochodzących z Kaukazu w polskich siłach zbrojnych. W rezultacie powstało kilka artykułów wprowadzających w obieg naukowy materiały archiwalne, które wcześniej nie były szerzej znane. Wśród nich znalazł się tekst o mało popularnym wątku współpracy z hitlerowskimi Niemcami Gruzinów mieszkających w II Rzeczypospolitej, w tym i osobach służących w Wojsku Polskim³¹, o kontaktach polskich emigrantów przebywających w Londynie z działaczami prometejskimi pochodzącymi z Kaukazu³², o planach przeniesienia Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR, dowodzonych przez gen. Władysława Andersa, na Kaukaz (zostały one ostatecznie przeniesione do Iranu)³³, artykuł dotyczący nastawienia azerbejdżańskiej partii narodowej „Musawat” do idei utworzenia Rady Wyzwolenia Narodów Rosji³⁴, artykuł o kościele prawosławnym w Gruzji w świetle relacji składanych przez polskiego konsula w

ukazała się w wersji rosyjskojęzycznej w czasopiśmie gruzińskim: П. Адамчевски, Е. Кузавлева-Адамчевска, *Завещание Витольда Згленецкого для Кассы им. Иосифа Мьяновского*, „ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები” 2013, nr 2(13), s. 134–162.

²⁹ П. Адамчевски, Е. Кузавлева-Адамчевска, *Вклад поляков в развитие нефтяной промышленности на Апшеронском полуострове в конце XIX – начале XX вв.*, „Вестник Дагестанского научного центра РАН” 2016, nr 61, s. 51-60.

³⁰ П. Адамчевски, *Связи Вассан-Гирея Джабаги с Польшей*, „Известия Ингушского Научно-Исследовательского Института Гуманитарных Наук имени Чаха Ахриева” 2015, nr 1(4), s. 16–22.

³¹ P. Adamczewski, *Several Documents on German and Georgian Cooperation During the Interwar Period and World War II Are Kept in the Polish Archives in London – Part I*, „Sensus Historiae” 2018, nr 30, z. 1, s. 155-172.

³² P. Adamczewski, *Listy dotyczące osób pochodzenia kaukaskiego służących w Wojsku Polskim i działaczy ruchu prometejskiego, przechowywane w polskich archiwach w Londynie*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2015, nr L, z. 2, s. 157–176.

³³ P. Adamczewski, *Documents Related to the Caucasus During the Second World War in Archive of the Polish Institute and Sikorski Museum in London*, „Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe” 2017, nr 52, z. 3, s. 137–156.

³⁴ П. Адамчевски, *Декларация партии «Мусават» об идее создания Совета Освобождения Народов России*, „Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası. Xəbərlər. İctimai elmlər seriyası” 2016, nr 2, s. 25-32.

Gruzińskiej SRR do Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP³⁵, a także artykuł o Dżennet Dżabagi-Skibniewskiej, córce spolonizowanej Tatarki i Wassan-Gireja Dżabagi³⁶. W procedurze recenzyjnej znajduje się natomiast artykuł dotyczący Jusuf-bek Umaszewa – Kумыка z Dagestanu, który w okresie międzywojennym służył w Wojsku Polskim, natomiast w czasie II wojny światowej był współpracownikiem polskiego wywiadu w Turcji i zajmował się m.in. budową szlaku przerzutowego prowadzącego przez Kaukaz do Polski (części okupowanej przez ZSRR).

Z kolei dzięki uzyskaniu finansowania ze strony Fundacji Lanckorońskich projektu realizowanego wspólnie z prof. Ważą Kiknadze, *Dokumenty dotyczące Kaukazu i kontaktów polsko-kaukaskich w zbiorach Biblioteki Książy Czartoryskich w Krakowie*, zanalizowałem korespondencję prowadzoną pomiędzy Hotelem Lambert a imamem Szamilem i jego naibami³⁷.

W jednym z artykułów zaprezentowałem sytuację ochotników w carskiej armii pochodzenia polskiego i żydowskiego, a podstawą tego był dokument odnaleziony w archiwum we Władykaukazie³⁸. W kolejnym zaprezentowałem rezultaty swoich badań nad zjawiskiem umieszczania motywów czeczeńskich w polskiej muzyce popularnej i zdefiniowałem jego przyczyny³⁹.

O specyficznych (determinowanych mitem etnopolitycznym) wyobrażeniach na temat procesów zachodzących na Kaukazie w polskim społeczeństwie traktuje moja monografia *Polski mit etnopolityczny i Kaukaz*, której cele i założenia przedstawiłem w początkowej

³⁵ П. Адамчевски, *Грузинская православная церковь в первые годы советской власти (по данным секретного доклада З. Мостовского 1927 года)*, „Вестник Дагестанского научного центра РАН” 2017, nr 64, s. 54–63. Artykuł ten ukazał się także w Polsce w wersji polskojęzycznej i anglojęzycznej: P. Adamczewski, *The death of Catholicos Ambrosius and Its Impact on the Fate of the Georgian Orthodox Church in Zygmunt Mostowski’s opinion*, „Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe” 2016, nr 51, z. 2, s. 73–85; P. Adamczewski, *Śmierć katolikos Ambrożego i jej wpływ na losy Gruzińskiej Cerkwi Prawosławnej w opinii Zygmunta Mostowskiego*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2016, nr LI, z. 2, s. 71–83.

³⁶ П. Адамчевски, *Документы, касающиеся Дженнет Джабаги-Скибневской, хранящиеся в архивах польского Института и музея им. Сикорского в Лондоне*, [w:] *История и культура народов Кавказа*, red. М. Магиев, Магас 2016, s. 15-24.

³⁷ P. Adamczewski, *On the Correspondence of the Adam Czartoryski Party with Imam Shamil and His Naibs*, „Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe” 2018, nr 53, s. 47-62; П. Адамчевски, *О переписке Михаила Чайковского и Адама Чарторыйского с имамом Шамилем и его наибами*, „История, археология и этнография Кавказа” 2018, t. 14, nr 3, s. 40-69.

³⁸ П. Адамчевски, *Этническая политика в отношении поляков и евреев в царской армии (на основе рапорта о польских и еврейских вольноопределяющихся, составленного в 1874 г.)*, [w:] *Труды по иудаике. История и этнография*, t. 10, red. М. Мельцин, Д. Эльяшвич, Санкт-Петербург 2015, s. 37–44.

³⁹ П. Адамчевски, *Чеченская тематика в польской популярной музыке*, [w:] *Сборник материалов I Международного Конгресса „Пространство этноса в современном мире”*, red. Г. Драч, Т. Мазаева, Грозный 2014, s. 157–163.

części autoreferatu. Dodam, że kilka artykułów powstała przy okazji jej pisania⁴⁰. Wśród nich znajduje się mój jedyny artykuł, który został opublikowany w czasopiśmie z tzw. listy A Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego – w „Herald of the Russian Academy of Sciences”⁴¹.

Za ważny uważam artykuł, w którym starałem się ukazać nieprawidłowość używania w języku polskim terminu „Azerowie” na określenie głównego etnosu zamieszkującego Azerbejdżan, zaś terminu „język azerski” na język przez nich używany⁴².

Ilościowo mój całościowy dorobek naukowy prezentuje się następująco: dwie monografie, redakcja dwóch prac zbiorowych, redakcja oraz opatrzenie komentarzami dwóch prac o charakterze źródłowym, pięćdziesiąt sześć artykułów, szesnaście recenzji, jeden artykuł popularno-naukowy. Niekiedy moje artykuły były wydawane w różnych wersjach językowych. Było to spowodowane głównie dwoma zjawiskami. Po pierwsze działo się tak, kiedy redakcja danego czasopisma zdecydowała się na umieszczenie mojego artykułu w anglojęzycznej wersji swojego czasopisma (najczęściej miało to miejsce w przypadku redakcji „Studiów z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”). Drugi przypadek związany był z chęcią dotarcia przede mną z rezultatami moich badań zarówno do odbiorców w Polsce, jak i na Kaukazie. Dotyczył on głównie artykułów, w których podejmowałem tematykę działalności Polaków na Kaukazie. Bez uwzględnienia artykułów, które ukazały się w różnych wersjach językowych, mój dorobek kształtuje się następująco: dwie monografie, redakcja dwóch prac zbiorowych, redakcja oraz opatrzenie komentarzami dwóch prac o charakterze źródłowym, czterdzieści dziewięć artykułów, czternaście recenzji, jeden artykuł popularno-naukowy.

e) Omówienie osiągnięć organizacyjnych, dydaktycznych, naukowo-badawczych przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora wraz z elementami biograficznymi.

Stosunkami międzynarodowymi zacząłem się interesować jeszcze w okresie szkolnym. Był to powód, który zdecydował, że rozpocząłem studia na kierunku stosunki

⁴⁰ П. Адамчевски, „Откуда этот кавказский, бойкий взгляд у польского пана?”. *Кавказ в размышлениях на тему этногенеза поляков*, „Вестник Дагестанского научного центра РАН” 2017, nr 67, s. 37–54; P. Adamczewski, *Ludy Kaukazu w wyobrażeniach o etnogenezie Polaków i utworzeniu państwa polskiego*, „Sensus Historiae” 2016, nr 4, s. 27-49.

⁴¹ P. Adamczewski, *Russia and the Caucasus in the Polish Ethnopolitical Myth*, „Herald of the Russian Academy of Sciences” 2018, tom 88, nr 5, s. 405-412. Rosyjskojęzyczna wersja artykułu: П. Адамчевский, *Россия и Кавказ в польском этнополитическом мифе*, „Вестник Российской Академии наук” 2018, tom 88, nr 9, s. 826-834.

⁴² P. Adamczewski, „Azerski” czy „azerbejdżański”?, [w:] *W poszukiwaniu azjatyckiej tożsamości. Dylematy i wyzwania*, red. J. Marszałek-Kawa i E. Kaja, Toruń 2014, s. 291–300.

międzynarodowe prowadzonym na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Na czwartym roku studiów, całkowicie przypadkowo, trafiłem na praktyki do ambasady Polski w Baku. Wówczas pracował w niej Wojciech Górecki, znany analityk z Ośrodka Studiów Wschodnich, autor kaukaskiego tryptyku: *Planeta Kaukaz, Toast za przodków i Abchazja*. Rozmowy z nim, a także wspólne wyjazdy, podczas których prezentował interesujące miejsca w Azerbejdżanie, spowodowały, że z Kaukazem związałem swoje życie zawodowe.

Po powrocie ze stażu na uniwersytet, zająłem się pisaniem pracy magisterskiej dotyczącej stosunków polsko-azerbejdżańskich. Moim promotorem został prof. Marek Gawęcki, pierwszy ambasador Polski w Kazachstanie. Studia magisterskie zakończyłem z wynikiem bardzo dobrym. Taką samą ocenę otrzymała moja praca magisterska. Niedosyt wiedzy o Kaukazie, a także zafascynowanie regionem spowodowało, że zdecydowałem się rozpocząć studia doktoranckie i kontynuowałem badania kaukazoznawcze. Tematem, którym się wówczas zająłem dotyczył konfliktu ormiańsko-azerbejdżańskiego o Górski Karabach. Wynikiem czteroletniej pracy był obroniony w 2010 r. doktorat zatytułowany *Problem karabachski w polityce Azerbejdżanu po 1991 roku*, który stał się podstawą książki wydanej w 2012 r. przez wydawnictwo Dialog – *Górski Karabach w polityce niepodległego Azerbejdżanu* (recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Tadeusz Bodio z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Wojciech Materski z Instytutu Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk). Promotorem w przewodzi doktorskim był prof. Andrzej Furier z Uniwersytetu Szczecińskiego, znany w Polsce historyk zajmujący się dziejami Kaukazu ze szczególnym uwzględnieniem Polaków przebywających w Gruzji. Moja praca doktorska została wyróżniona w 2011 r. w Konkursie o Nagrodę im. prof. Roberta Mrozewicza na najlepszą pracę doktorską w zakresie stosunków międzynarodowych i dyplomacji, organizowanym przez Collegium Civitas.

Okres studiów magisterskich i doktoranckich stanowił dla mnie wprowadzenie w świat profesjonalnej nauki. Z tego też powodu brak jest w nim prac mojego autorstwa, które stanowiłyby dla mnie powód do dumy. Są jednak dowodem na to, że w humanistyce i naukach społecznych doświadczenie i wiedza zdobyta wraz z upływem kolejnych lat badań są kluczowe i niezastąpione dla rozwoju intelektualnego naukowca. Swój warsztat pisarski ćwiczyłem zajmując się głównie recenzjami. W czasie studiów drugiego i trzeciego stopnia napisałem ich dziewięć. Wśród nich znalazła się recenzja książki Jerzego Krasuskiego

*Europa między Rosją i światem islamu*⁴³, Richarda Pipesa *Komunizm*⁴⁴, Johna Lewisa Gaddisa *Zimna wojna. Historia podzielonego świata*⁴⁵, Toma Reissa *Orientalista*⁴⁶, Andrzeja Świętochowskiego *Azerbejdżan*⁴⁷, pracy pod redakcją Andrzeja Furiera „*Pomarańczowa rewolucja*” – szansa dla ukraińskiej transformacji politycznej⁴⁸, książki *Czeczenia – Rosja, Mity i Rzeczywistość* opublikowana pod redakcją naukową Jana Brodowskiego i Mieczysława Smoleńca⁴⁹ oraz dwóch książek autorstwa Ludwika Stommy poświęconych polskim mitom narodowym⁵⁰.

Z lat 2000-2010 za najbardziej wartościowe, aczkolwiek również niewybitne, uważam dwa swoje artykuły. W jednym zaprezentowałem proces włączania chanatu karabachskiego do Cesarstwa Rosyjskiego⁵¹, zaś drugim skoncentrowałem się na niezbyt znanym wątku z historii dyplomacji I Rzeczypospolitej – jej kontaktach z państwem Ak-Kojunlu⁵². W czasie studiów magisterskich i doktoranckich ukazywały się także publikacje będące rezultatem mojego udziału w konferencjach naukowych. Pierwsza ukazała się w 2003 r. i stanowiła pokłosie wyjazdu na konferencję do Winnicy na Ukrainę⁵³. Byłem na niej jeszcze dwukrotnie – w 2006⁵⁴ i 2008 r.⁵⁵ Moje wystąpienia dotyczyły współpracy polsko-ukraińskiej, a raz związane było z analizą działalności organizacji GU(U)AM. Uczestniczyłem także w konferencji zorganizowanej przez Nowogrodzki Uniwersytet Państwowy im. Jarosława Mądrego, na którym przedstawiłem referat dotyczący sposobu prezentowania w

⁴³ P. Adamczewski, recenzja: Jerzy Krasuski, *Europa między Rosją i światem islamu*, www.racjonalista.pl [2.12.2006].

⁴⁴ P. Adamczewski, recenzja: Richard Pipes, *Komunizm*, „Czas Kultury” 2008, nr 3, s. 165–167.

⁴⁵ P. Adamczewski, recenzja: John Lewis Gaddis, *Zimna wojna. Historia podzielonego świata*, „Międzynarodowy Przegląd Polityczny” 2008, nr 2(22), s. 240–242.

⁴⁶ P. Adamczewski, recenzja: Tom Reiss, *Orientalista*, „Przegląd Orientalistyczny” 2008, nr 1–2, s. 114–117.

⁴⁷ P. Adamczewski, recenzja: Tadeusz Świętochowski, *Azerbejdżan*, „Przegląd Orientalistyczny” 2007, nr 3–4, s. 225–228.

⁴⁸ P. Adamczewski, recenzja: „*Pomarańczowa rewolucja*” – szansa dla ukraińskiej transformacji politycznej, red. A. Furier, „Międzynarodowy Przegląd Polityczny” 2006, nr 16, s. 221–232.

⁴⁹ P. Adamczewski, recenzja: *Czeczenia – Rosja, Mity i Rzeczywistość*, red. J. Brodowski i M. Smoleń, „Dzieje Najnowsze” 2008, nr 2, s. 206–207.

⁵⁰ P. Adamczewski, recenzja: Ludwik Stomma, *Polskie złudzenia narodowe*, „Czas Kultury” 2006, nr 5–6, s. 202–206; P. Adamczewski, recenzja: Ludwik Stomma, *Polskie złudzenia narodowe. Księgi wtóre*, „Albo albo. Problemy psychologii i kultury” 2009, nr 4, s. 173–176.

⁵¹ P. Adamczewski, *Przyłączenie chanatu karabachskiego do Cesarstwa Rosyjskiego*, „Przegląd Orientalistyczny” 2009, nr 1–2, s. 52–62.

⁵² P. Adamczewski, *Kontakty dyplomatyczne Rzeczypospolitej z państwem Ak Kojunlu*, „Bliski Wschód” 2007, nr 4, s. 163–170.

⁵³ P. Adamczewski, *Szum Wisły, szum Dniestru*, „Світ молоді – молодь світу”, Вінниця 2003, s. 169–172.

⁵⁴ P. Adamczewski, *GUAM - przykład integracji na obszarze postsowieckim*, „Світ молоді – молодь світу”, Вінниця 2006, s. 113–116.

⁵⁵ P. Adamczewski, *Polsko-ukraińska współpraca samorządowa w organizowaniu EURO 2012 na przykładzie miasta Poznania*, „Світ молоді – молодь світу”, Вінниця 2008, s. 107–108.

Azerbejdżanie zamachów terrorystycznych organizowanych przez Ormian⁵⁶, natomiast na konferencji zorganizowanej przez Politechnikę Koszalińską wystąpiłem z referatem na temat sposobów wykorzystania propagandy historycznej w edukacji patriotycznej⁵⁷. Z kolei artykuł dotyczący staroobrzędowców w Estonii stanowił pokłosie odbycia przeze mnie praktyki w ambasadzie Polski w Tallinie, podczas której prowadziłem również badania naukowe⁵⁸. W okresie studiów doktoranckich opublikowałem także jeden artykuł popularno-naukowy, który ukazał się w miesięczniku „Mówią Wieki” i dotyczył kontaktów I Rzeczypospolitej z państwem Ak-Kojunlu⁵⁹.

Na studiach doktoranckich prowadziłem również badania terenowe. Największe odbyły się w ramach dwuletniego grantu promotorskiego (kierownikiem był prof. dr hab. Andrzej Furier) zatytułowanego *Problem karabachski w polityce Azerbejdżanu po 1991 roku*, finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Oprócz niego zorganizowałem wyjazdy badawcze do Kazachstanu i Gruzji, które zostały sfinansowane przez Biuro Uznawalności i Wymiany Międzynarodowej. Podczas pierwszego, wraz ze studentami turkologii z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, badałem stan świadomości historyczno-narodowej młodzieży kazachstańskiej na przykładzie studentów największego uniwersytetu w Kazachstanie – Kazachskiego Uniwersytetu Narodowego im. Al-Farabiego w Ałmaty. Drugi wyjazd był związany z badaniem stanu świadomości historyczno-narodowej młodzieży gruzińskiej na przykładzie studentów dwóch największych uniwersytetów w kraju – Tbiliskiego Uniwersytetu Państwowego im. Iwane Dżawachiszwilego oraz Uniwersytetu Illi.

Za największe osiągnięcie organizacyjne w pierwszym okresie kariery naukowej uważam zorganizowanie dwóch międzynarodowych konferencji na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza (byłem ich głównym organizatorem). Pierwsza odbyła się w 2007 r. i została poświęcona konfliktom na obszarze postradzieckim. Wzięli w niej udział głównie doktoranci z Polski, Ukrainy, Belgii, Mołdawii, Rosji i Czech, przedstawiciele organizacji pozarządowych i dyplomaci (z ambasady Azerbejdżanu i Kazachstanu). Natomiast druga miała miejsce w 2009 r. i dotyczyła konfliktów na Kaukazie. Przyjechali na nią naukowcy z

⁵⁶ П. Адамчевски, *История армянского терроризма в свете азербайджанских источников*, [w:] *Международное сообщество и глобализация угроз безопасности. Часть 2 Международное сообщество и национальные государства в поиске ответов на новые угрозы безопасности*, red. В. Грохотова, Б. Ковалев, Е. Макарова, Новгород 2008, s. 245–251.

⁵⁷ P. Adamczewski, *Propaganda historyczna jako narzędzie edukacji patriotycznej*, [w:] *Wymiary patriotyzmu i nacjonalizmu*, red. J. Miluska, Koszalin 2009, s. 359–379.

⁵⁸ P. Adamczewski, *Zarys historii staroobrzędowców w Estonii*, [w:] *Staroobrzędowcy za granicą*, red. M. Głuszkowski, S. Grzybowski, Toruń 2010, s. 43–57.

⁵⁹ P. Adamczewski, *Sojusznik spod znaku Białego Barana*, „Mówią Wieki” 2007, nr 09 (573), s. 20–23.

Gruzji (z Instytutu Historii i Etnologii im. Iwane Dżawachiszwilego Gruzjińskiej Akademii Nauk i Tbiliskiego Uniwersytetu Państwowego im. I Dżawachiszwilego), Armenii (z Uniwersytetu Państwowego w Erywaniu), organizacji pozarządowych (z Instytut Pokoju i Demokracji w Azerbejdżanie), analitycy z Ośrodka Studiów Wschodnich, przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Azerbejdżanu, a także przedstawiciele polskich ośrodków naukowych i mediów. Rezultatem obu konferencji były publikacje książkowe pod moją redakcją naukową⁶⁰.

Z kolei największym osiągnięciem dydaktycznym w okresie studiów doktoranckich uważam opracowanie przeze mnie i Lecha Kończaka pierwszego w historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu kursu w całości poświęconego Kaukazowi, *Współczesne zjawiska polityczno-gospodarcze na Kaukazie Południowym* (konserwatorium, 30 godzin), który jako przedmiot fakultatywny był prowadzony na Wydziale Historycznym w semestrze letnim w roku akademickim 2007/2008.

Po obronieniu doktoratu przez rok nie prowadziłem zinstytucjonalizowanych badań naukowych. Nie oznacza to jednak, że nie prowadziłem ich w ogóle. Z powodu tego, że przez kilka miesięcy na przełomie 2010 i 2011 r. mieszkałem w Krakowie, zajmowałem się dokumentami dotyczącymi Kaukazu przechowywanymi w archiwum Biblioteki Książąt Czartoryskich. Materiał, który wówczas pozyskałem służy mi w pracy naukowej do czasów współczesnych. Pomimo braku afiliacji, nie zaprzestałem czynnego udziału w życiu naukowym, także międzynarodowym. Przykładem tego są moje udziały w konferencjach organizowanych w Polsce oraz w II Międzynarodowym Kongresie Kaukazoznawców, który odbył się pod koniec 2010 r. w Tbilisi. W tym okresie zająłem się również opracowaniem materiałów pozyskanych w czasie badań przeprowadzonych w czasie studiów doktoranckich. Na szczególną uwagę zasługuje pod tym względem artykuł *Świadomość historyczno-narodowa studentów kazachstańskich na przykładzie Uniwersytetu im. Al-Farabiego w Almaty*⁶¹, w którym zaprezentowałem rezultaty dwumiesięcznych badań terenowych przeprowadzonych w Kazachstanie. Kontynuowałem także pisanie recenzji⁶² i artykułów

⁶⁰ *Konflikty na Kaukazie Południowym*, red. P. Adamczewski, Poznań 2010, ss. 243; *Konflikty na obszarze byłego ZSRR*, red. P. Adamczewski, Poznań 2009, ss. 233.

⁶¹ P. Adamczewski, *Świadomość historyczno-narodowa studentów kazachstańskich na przykładzie Uniwersytetu im. Al-Farabiego w Almaty*, „Przegląd Orientalistyczny” 2011, nr 3–4, s. 172–194.

⁶² P. Adamczewski, recenzja: Kacper Wańczyk, *Polityka Federacji Rosyjskiej wobec regionu Morza Kaspijskiego w latach 1999-2004*, „Athenaeum” nr 25/2010, s. 198 – 203; P. Adamczewski, recenzja: Aleksander Lipatow, *Rosja dzisiejsza*, <https://teologiapolityczna.pl/przemys-aw-adamczewski-rosja-dzisiejsza> [18.07.2011].

dotyczących bezpieczeństwa na Kaukazie⁶³. Poza tym pracowałem nad redakcją naukową książki *Konflikty na Kaukazie Południowym*, będącej pokłosiem konferencji wspomnianej powyżej.

Jesienią 2011 r. rozpocząłem pracę w niewielkiej prywatnej Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Sieradzu (obecnie jest to filia Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi) na stanowisku adiunkta na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne (zostałem zaliczony do minimum kadrowego). W związku z charakterem uczelni (prowadziła wyłącznie studia licencjackie) możliwość prowadzenia badań terenowych na Kaukazie została ograniczona. Udało mi się jednak zorganizować badania w Duszanbe w Tadżykistanie, dzięki pozyskaniu finansowania ze środków Biura Uznanalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej. Ich rezultaty opublikowałem w artykule dotyczącym świadomości historyczno-narodowej tamtejszych studentów⁶⁴. Zająłem się również opracowaniem wcześniej pozyskanego materiału badawczego, czego rezultatem był artykuł poświęcony stanowi świadomości historyczno-narodowej studentów w Tbilisi⁶⁵.

Pracując przez blisko dwa lata na uczelni w Sieradzu znacznie rozwinąłem swoje umiejętności w prowadzeniu zajęć dydaktycznych, a także w pracy administracyjnej związanej z zarządzaniem uczelnią. Wykładałem wówczas przede wszystkim przedmioty przewidziane przez program kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne, a sporadycznie także przedmioty na kierunku pedagogika. W ankietach ewaluacyjnych byłem zawsze dobrze oceniany przez studentów i moja średnia liczba punktów wynosiła powyżej 4,5 (w skali 0-5).

W początkowym okresie zatrudnienia w WSHE w Sieradzu powierzono mi funkcję pełnomocnika rektora ds. jakości kształcenia. Do moich obowiązków należało dbanie o to, aby zajęcia prowadzone w szkole utrzymywały należyty poziom. Wobec pozytywnej oceny mojej pracy przez przełożonych, po kilku miesiącach zostałem wyznaczony na stanowisko prorektora ds. jakości kształcenia, a następnie rektora. Ta ostatnia funkcja wiązała się z całościowym zarządzaniem, wraz z kanclerzem, działalnością uczelni. Praca administracyjno-dydaktyczna nie spowodowała, że zaprzestałem myśleć o badaniach na Kaukazie. Z tego też powodu złożyłem dokumenty aplikacyjne na konkurs Mobilność Plus, ogłoszony przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, który umożliwiał młodym naukowcom wraz z

⁶³ P. Adamczewski, *Polityka bezpieczeństwa Armenii – między NATO a Organizacją Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2010, nr 181A, s. 7–16.

⁶⁴ P. Adamczewski, E. Kuzavleva-Adamczewska, *Świadomość historyczno-narodowa w środowisku studentów w Duszanbe*, „Przegląd Orientalistyczny” 2014, nr 3–4, s. 171–187.

⁶⁵ P. Adamczewski, E. Kuzavleva-Adamczewska, *Историческое и национальное самосознание студенческой молодежи г. Тбилиси (Республика Грузия)*, „Проблемы всеобщей истории и политологии” 2013, nr 5, s. 113–135.

rodziną wyjazd na staże podoktorskie do zagranicznych jednostek naukowych. Wobec uzyskania finansowania, z dniem 30 marca 2013 r. złożyłem rezygnację z pełnienia wszelkich funkcji w WSHE w Sieradzu i wyjechałem na trzydziestomiesięczny staż do Instytutu Historii i Etnologii im. Iwane Dżawachiszwili w Tbilisi w celu realizacji projektu *Mitologizacja pamięci historycznej jako determinant konfliktów etnicznych na Kaukazie*. Moim opiekunem został ówczesny dyrektor instytutu, prof. Waża Kiknadze.

Uważam, że dwuipółroczny staż w Gruzji był przełomowym wydarzeniem w mojej karierze naukowej. Doświadczenie, które wówczas zdobyłem nieustannie procentuje, a zebrany materiał źródłowy wykorzystuję także w obecnie prowadzonych badaniach.

Po powrocie do Polski jesienią 2015 r. miałem trudności ze znalezieniem pracy w kraju. W konsekwencji zdecydowałem się wziąć udział w konkursie międzynarodowym i udało mi się już za pierwszą próbą. Trafiłem na staż podoktorski do Dalekowschodniego Uniwersytetu Federalnego we Władywostoku, gdzie w Szkole Nauk Humanistycznych pod kierownictwem prof. Sofii Lim realizowałem badania związane z mniejszościami etnicznymi zamieszkującymi Kraj Nadmorski. Jednakże realia pracy naukowej w Rosji (trudności biurokratyczne, zwłaszcza dotyczące obcokrajowców, w dużym stopniu uniemożliwiały przeprowadzenie zaplanowanych badań), a także przepisy prawa (uniemożliwiały mi one wziąć urlop bezpłatny na trzy miesiące i przyjechać do Polski na czas narodzin syna) spowodowały, że zwolniłem się po siedmiu miesiącach pracy. Z tego okresu kariery pochodzą dwie publikacje, które należą do nielicznej grupy nie dotyczących Kaukazu – *Работы в Польше по сохранению наследия Бронислава Пилсудского*⁶⁶ oraz *Sprawa budowy kościoła katolickiego w Nikolsku Ussuryjskim (Ussuryjsku) w świetle dokumentów przechowywanych w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historycznym Dalekiego Wschodu we Władywostoku*⁶⁷.

Od 30 września 2016 r. realizuję natomiast w Instytucie Studiów Politycznych PAN trzyletni projekt *Polityka kształtowania tożsamości państwowej w wieloetnicznych państwach Kaukazu Południowego*, który uzyskał finansowanie z Narodowego Centrum Nauki w ramach konkursu Fuga 5. Moim opiekunem z ramienia instytutu jest prof. Tomasz Stryjek.

⁶⁶ П. Адамчевски, *Работы в Польше по сохранению наследия Бронислава Пилсудского*, [w:] *Проблемы этно-социокультурного взаимодействия народов азиатско-тихоокеанского региона*, red. Г. Казачун, Владивосток 2016, s. 37-50.

⁶⁷ P. Adamczewski, *Sprawa budowy kościoła katolickiego w Nikolsku Ussuryjskim (Ussuryjsku) w świetle dokumentów przechowywanych w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historycznym Dalekiego Wschodu we Władywostoku*, „*Studia z dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej*” 2017, nr LII, z. 1, s. 33–53. Artykuł ukazał się również w angielskim wydaniu czasopisma: P. Adamczewski, *The Construction of the Catholic Church in Nikolsk-Ussuriysky (Ussuriysk) in the Light of the Russian State Historical Archive of the Far East in Vladivostok*, „*Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe*” nr 52, z. 1, 2017, s. 33–53.